

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ПОБАЖАННЯ

В МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Окреслено коло фахових медичних мовно-етикетних засобів побажання; з'ясовано особливості використання цих одиниць у медичному дискурсі, зокрема в трансакціях «лікар – колега», «лікар – пацієнт».

Ключові слова: медичний дискурс, комунікація, мовно-етикетні одиниці, побажання.

The article outlines the range of professional medical language and etiquette means of wishes, and also elucidates the peculiarities of the use of these units in medical discourse, in particular, in "doctor-colleague" and "doctor-patient" transactions.

Key words: medical discourse, communication, linguistic and etiquette units, wishes.

У сучасному мовознавстві важливим об'єктом наукових пошуків стало вивчення особливостей мовної комунікації між учасниками спілкування, оскільки мовленнєва поведінка кожної людини визначається низкою стереотипних і нестереотипних комунікативних актів. Такі акти набувають особливої ваги й значення передовсім у фаховому спілкуванні, зокрема в медичному [1]. Оскільки лікар – це лінгвоактивна професія, важливу роль у медичному дискурсі відіграють використовувані співрозмовниками мовно-етикетні засоби – одиниці мови, за допомогою яких забезпечується вербалізація етикету й відповідно реалізація ввічливості в стереотипних етикетних ситуаціях, як-от: звертання до співрозмовника, вибачення, подяка, прохання, порада, відмова тощо [3].

Виконуючи фатичну функцію (від англ. – *phatic communication*), мовноетикетні засоби стають засобом установлення і / чи підтримання контакту, визначають його тональність, характер взаємин між комунікантами, забезпечують доброзичливе й шанобливе ставлення між співрозмовниками [6]. Знання таких засобів і вміле володіння ними сприяє вдалому спілкуванню, досягненню поставлених комунікативних цілей із дотриманням правил увічливості [5].

Інтерес до вивчення мовно-етикетних одиниць у різних дискурсах останнім часом зростає, про що свідчать дослідження О. Мельничук, Л.Гнатюк, А. Дедухо, К. Дегтярьова, О. Шлапакова, М. Жовнір та інших; проте в медичному – ще чекає на свої розвідки. У цьому аспекті актуальним вважаємо питання про арсенал мовно-етикетних засобів побажання медичного дискурсу, що й визначило тему нашого дослідження.

Мета статті – окреслити коло фахових медичних мовно-етикетних засобів побажання, з'ясувати особливості використання цих одиниць у медичному дискурсі, зокрема в трансакціях «лікар – колега», «лікар – пацієнт».

Мовленнєві акти побажання належать до оптативних, таких, що виражають бажання мовця з метою позначення певної ситуації. У сучасній граматиці оптативні речення визначають як синтаксичні форми бажального способу, які означають спрямованість до певної дійсності, що може співвідноситися і з майбутнім, і з теперішнім: *Хай у Вас усе буде гаразд! Щоб Ви здорові всі були! Не хворійте! Одужуйте!* Якщо розглянути оптатив у межах комунікативно-прагматичної категорії, то можна вважати, що він має перформативну природу, оскільки сутність побажання висловлюється від першої особи в певний момент мовлення в координатах «я – тут – тепер»: *Бажаю, щоб усе вдалося; Бажаю вдалої операції; Хотілося би побажати Вам усього найкращого.*

За класифікацією мовленнєвих актів Джона Сьорля, оптатив-побажання потрібно зарахувати до класу експресивів, тобто акти побажання функціонують поряд із актами привітання, подяки, співчуття

тощо. З цим можна погодитися, тому що власне «експресив» – це мовленнєвий акт, в якому реалізується експресивна функція мови, а побажання і є емоційним висловлюванням ставлення суб'єкта мовлення до співрозмовника в певній ситуації спілкування.

У контексті цієї розвідки поняттям «дискурсивні особливості» позначаємо правила й умови вживання мовленнєвого акту, за дотримання яких висловлювання-побажання конвенційно використовуються для досягнення певної комунікативної мети. Побажання низки загальноцивілізаційних цінностей – *здоров'я, успіх, щастя* – може зробити такий акт менш адресним, проте універсальним, достатнім для виконання успішного мовленнєвого акту [4].

Людина як особистість живе в умовах постійного мовленнєвого впливу і взаємодії з учасниками спілкування [7]. Позитивне ставлення до людини – це комплексний вплив на свідомість, на емоційну сферу її поведінки [2]. Побажання мають на меті запропонувати увагу й симпатію співрозмовнику. При цьому потрібно враховувати статусні, рольові, особистісні особливості адресата, щоби створити позитивний ефект на співрозмовника.

Розглянемо акти побажання в розмовному медичному дискурсі. Можна виділити такі ситуації: побажання, пов'язані з часом доби: *Добридень! На добраніч*; розлукою: *Щасливої дороги! У щасливу путь! Ні пуха, ні пера*; побажання на свята і дні народження: *Усього найкращого! Хотілося б побажати вам усього найкращого! Хотілося би побажати щастя!* Посилити дію побажання можна за допомогою мовних засобів-інтенсифікаторів на кшталт *від усього серця / душі, щиро, щиросердно*.

Побажання, висловлені незнайомим людям, переважно пацієнтам, не вирізняються таким різноманіттям мовних формул. В офіційному спілкуванні використовуються нейтральніші форми: *Бажаю міцного здоров'я; Бажаю гарного настрою; Дозвольте побажати Вам усього найкращого; Хочу побажати Вам гарно відпочити* тощо.

Загалом, побажання – це висловлювання, пов'язані із системою світовідчуття людини. Це ввічлива мовленнєва дія, за допомогою якої мовець висловлює сподівання на найкращі події, що відбудуться в житті адресата.

Отже, мовно-етикетні одиниці побажання як різнорівневі мовні одиниці, використані відповідно до правил мовленнєвого етикету, забезпечують дотримання умов увічливого контакту зі співрозмовником. Дотичними до вербальних мовно-етикетних одиниць є паралінгвальні – фонаційні й кінетичні – в усній формі комунікації. Особливої ваги ці одиниці набувають у медичному дискурсі, що потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Курило В. О. Трансформації аксіологічних та медико-деонтологічних параметрів образу лікаря в українській лінгвокультурі / В. О. Курило ; наук. керівник : В. Г. Юфименко // Тези доповідей 75-ї Всеукраїнської студентської наукової конференції «Medical students' conference in Poltava» (MEDSCOP 2019), м. Полтава, 28–29 березня 2019 р. – Полтава, 2019. – С. 125–126.
2. Курило В. О. Синтез філософії та медицини згідно з концепцією гуманістичних принципів Альберта Швейцера / В. О. Курило ; наук. керівник : Н. О. Зінченко // Тези доповідей 75-ї Всеукраїнської студентської наукової конференції «Medical students' conference in Poltava» (MEDSCOP 2019), м. Полтава, 28-29 березня 2019 р. – Полтава, 2019. – С. 130–131.
3. Лещенко Т. Контраст взірцевої та реальної компетентнісних моделей мовленнєвої особистості сучасного лікаря-стоматолога / Т. Лещенко, М. Жовнір, В. Юфименко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 48, т. 1. – С. 85–88.
4. Лещенко Т. О. Професіоналізм спілкування в структурі педагогічної майстерності викладача вищої медичної школи / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 124–125.

5. Юфименко В. Г. Виховання особистості майбутнього лікаря як педагогічна проблема / В. Г. Юфименко // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали навч.- наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2015. – С. 278–280.
6. Юфименко В. Г. Мовні аспекти правильного ведення наукової дискусії на медичних конференціях, семінарах, симпозіумах / В. Г. Юфименко // Медична наука - 2010 : матеріали Всеукр. наук. - практ. конф. – Полтава, 2010. – С. 148.
7. Юфименко В. Г. Українська мова як чинник національної безпеки та її роль у формуванні національномовної особистості в медичному ЗВО / В. Г. Юфименко, Т. О. Лещенко, В. О. Курило // Медична освіта за новими стандартами: виклики та інтеграція в міжнародний освітній простір : матеріали навч.- наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 30 березня 2023 р. – Полтава, 2023. – С. 292–294.